

ДО ПИТАННЯ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РЕКРЕАЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ПОЗНАВЧАЛЬНИЙ ЧАС

Ольга НЕДЗВЕЦЬКА

Київський національний університет культури і мистецтв

Мета дослідження полягає у виявленні сутності та основних засад організованого дозвілля студентської молоді вищих технічних навчальних закладів.

Відповідно до визначеної мети було поставлено такі **завдання**:

- проаналізувати і узагальнити теоретико-методологічні засади організації дозвілля студентів технічних університетів;
- охарактеризувати сутність організації молодіжного дозвілля вищих навчальних закладів технічного напрямку освіти;
- виявити педагогічні пріоритети організованого дозвілля студентів вищих технічних навчальних закладів.

Методи дослідження. У відповідності з поставленими завданнями було використано загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи: аналіз документів, спостереження, опитування.

Анотація. У статті йдеться про організацію позанавчальної діяльності студентів вищих технічних навчальних закладів на сучасному етапі. Значну увагу приділено основним засадам формування дозвіллевих програм студентства; формам дозвілля молоді вищих навчальних закладів країн СНД.

Ключові слова: студентство, дозвіллева діяльність, вільний час, рекреація, вищі навчальні заклади, спорт, просвітництво, виховний потенціал.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Існуючі завдання педагогічних колективів вищих навчальних закладів не завжди відповідають вимогам освіти студентів нашої країни. Це виявляється, передусім, у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства [5]. Такі зауваження у значній мірі можна віднести до організованої позанавчальної діяльності молоді у вищих навчальних закладах, що повинна позначатися науково-пошуковою, спортивною та культурно-дозвіллевою діяльністю молоді. На нашу думку, в технічних університетах дозвілля студентів вимагає посиленої уваги педагогічних колективів, що пов'язано із специфікою психологічного навантаження та індивідуальними запитами і смаками студентства у позанавчальній дозвіллевій діяльності.

На сьогоднішній день залишаються маловивченими питання специфіки та особливості моделювання дозвіллевої діяльності студентів у виховному процесі вищих навчальних закладів. Зокрема, недорозробленими залишаються механізми приведення в дію позанавчальної діяльності студентів у відповідність із завданнями вищої школи технічного напрямку.

Аналіз наукової літератури дає уявлення про актуальність і ступінь наукової розробленості проблеми в цілому та окремих її аспектів.

Загальнонаукове та теоретичне значення мають педагогічні праці А. Алексюка, Г. Васяновича, Н. Галузинського, Дж. Д'юї, І. Зязюна, С. Ніколаєнка, В. Огнев'юка, О. Сухомлинської, П. Щербаня. Формування культури дозвілля особистості досліджували М. Аріарський, А. Воловик, С. Іконнікова, В. Кірсанов, І. Петрова, М. Поплавський, О. Сасихов, Ю. Стрельцов. Дозвілля як фактор здорового способу життя розглядають вчені К. Данек, А. Золотов, І. Журавльова, І. Карпова, В. Корчинський, В. Науменко, З. Тепли.

Проблему формування студента вищого навчального закладу в культурно-дозвіллевій діяльності розкривають вчені Р. Береза, З. Гіптерс, в тому числі молоді вчені, Т. Горожанкіна, Ю. Максимчук, С. Пішун, С. Шашенко; особливості фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів у своїх працях розглядають вчені В. Білогур, В. Базильчук, С. Козіброцький, С. Савчук, С. Степанюк, Г. Суходара, В. Трібой.

Мета дослідження полягає у виявленні сутності та головних тенденцій розвитку молодіжного дозвілля у вищих технічних навчальних закладах.

Відповідно до визначеної мети було поставлено такі **завдання**:

- проаналізувати і узагальнити теоретико-методологічні засади організації дозвілля студентів технічних університетів;
- охарактеризувати сутність організації молодіжного дозвілля вищих навчальних закладів технічного напрямку освіти;
- виявити педагогічні пріоритети організованого дозвілля студентів вищих технічних навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – організація дозвіллевої діяльності студентів Тернопільського технічного університету ім. І. Пулюя, Львівської філії Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна, Львівського державного аграрного університету (технічні спеціальності).

Предмет дослідження – особливості дозвіллевої діяльності студентів цих університетів.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених задач було використано наступні методи:

- теоретичний аналіз науково-методичної літератури;
- анкетування, спостереження.

Результати досліджень.

За даними Міністерства науки і освіти України на 2005-2006 н. р. в Україні функціонувало 345 вищих навчальних закладів III і IV рівнів акредитації. У них навчалися 1 233 847 студентів. Згідно вимог Міністерства науки і освіти на I-IV курс у вищих навчальних закладах фонд аудиторного часу становить від 28 до 32 годин від загального тижневого фонду часу 168 годин у тиждень. Чи так плідно сьогоднішній студент проводить позанавчальний час?

Проблематика часу, його якісне наповнення та використання є такою ж давньою як і наука філософія. Так, римський філософ Сенека писав: "...то виривають у нас той час, то беруть його потай, то сам він пливе з-під рук. Але найганебнішою є втрата, якої зазнаємо через нашу недбалість" [9, с. 38].

К. Маркс одним із перших виділив вільний час як специфічну частину часу суспільства та пов'язував його з працею. Перш за все, вільний час він поєднував із розвитком розумових та фізичних здібностей, задоволенням дозвіллевих запитів суспільства. У Країні Рад дослідження з цього питання започаткували С. Струмилін, Г. Пруденський. Цікаво відмітити, що О. Неценко вперше акцентував увагу вчених на тому, що час повинен задовільняти три основні функції, серед яких економічна, соціальна і культурно-виховна.

Досліджуючи проблематику вільного часу, в останній чверті XX ст. В. Піча виділяє вісім типів людей за способом використання вільного часу:

- перший тип: прагнуть максимально задовольнити свої духовні проблеми у творчості;
- другий тип: шукають, насамперед, розваг;
- третій тип: віддають значну частину свого вільного часу домівці;
- четвертий тип: присвячують основну частину свого вільного часу спорту;
- п'ятий тип: віддають увесь свій вільний час бурхливій громадській роботі;
- шостий тип: набувають матеріальні блага;
- сьомий тип: займаються діяльністю, яка носить відверто виражений негативний характер (проституція, хуліганство, наркоманія, п'янство);
- восьмий тип: займаються "втечею від життя" (члени нетрадиційних вірувань, релігійні фанатики) [8, с. 31].

Такий поділ дозвіллевої діяльності притаманний і молоді.

За визначенням Міжнародного Вебстеровського словника соціології слово "дозвілля" походить від латинського слова "licere" та відповідає визначенню "щоб бути вільним". У філософському енциклопедичному словнику дозвілля подається як вільний час та частина позаробочого часу, що має три параметри: об'єм (величину), структуру і зміст.

На думку провідних вітчизняних вчених А. Воловика, В. Кірсанова, І. Петрової, М. Поплавського, О. Сасихова дозвілля потрібно розглядати як одну з найактуальніших функцій життєдіяльності людини, що існує на протигагу фізичному і розумовому навантаженню індивіда, відновлює природні сили й посилює бажання працювати.

Український вчений І. Петрова виділяє основні функції дозвілля:

- комунікативна;
- рекреаційна;
- творча;
- соціальна;
- ціннісно-орієнтаційна;
- пізнавальна;
- виховна.

А також у її роботі визначено рівні дозвілля: пасивне, розважальне, пізнавальне, творче [7, с. 40].

Потрібно відмітити, що прагнучи розваг та переслідуючи рекреаційну функцію дозвілля, у позанавчальний час студентська молодь часто попадає у позауніверситетські дозвіллі заклади: центри, клуби, кафе за відповідними інтересами, де не завжди отримують належний цій верстві відпочинок. Адже, студентське дозвілля в усі часи відмічалось творчою видумкою, розкутістю, самовдосконаленням, обособленістю.

Не знижуючи значимості усіх функцій студентського дозвілля, ми дотримуємося думки, що саме рекреація повинна бути провідною у позанавчальний час молоді вищих технічних навчальних закладів. Потрібно відмітити, що на сьогоднішній день рекреація залишається пріоритетною компонентою дозвілля людей і у зарубіжних країнах.

Терміном рекреація завдячуємо латинському слову “recreatio”, що означає поновлення або відновлення. Рекреацію в дозвіллі все частіше визначають як “людський феномен за власним правом” [11, с. 25].

З цього приводу цікаво розглянути дослідження вітчизняного вченого В. Кірсанова. Якщо розглядати рекреацію як предмет самостійного наукового дослідження, то вона не може бути ототожнена з дозвіллям. Через підходи до рекреації в контексті різних проблем людини можна наблизитись до рекреації як відтворення людини у фізичному, психічному (інтелектуальному, емоційному), культурному аспектах. У теорії дозвілля термін “рекреація” використовується в широкому розумінні – як синонім дозвілля – і у вузькому – як функція дозвілля, а також як синонім відпочинку [6].

На думку провідних вчених, специфіка вільного часу визначається в своїй основі характером зайнятості особистості в робочий час.

Чеські вчені К. Данек, З. Тепли проводячи дослідження відпочинку, його відповідності навантаженню у роботі вважають, що за необхідності більшість робочого часу проводити у сидячій позі, здійснюючи монотонні операції, тому людина може знайти відповідне навантаження у пішохідному туризмі, лижному спорті, плаванні, рухливих іграх [4].

За даними Держкомстату маємо змогу прослідкувати забезпеченість вищих навчальних закладів України спортивними спорудами станом на 2005/2006 н. р. (табл. 1).

Таблиця 1.

Наявність спортивних споруд у ВНЗ

	СПОРУДИ	КІЛЬКІСТЬ
1	Спортивні зали	1178
2	Майданчики (гімнастичні містечка) з тренажерним обладнанням	464
3	Спортивні майданчики	1530
4	Стадіони з трибунами	66
5	Плавальні басейни	56
6	Стрілецькі тири	351

Сьогодні молодь вищих технічних навчальних закладів у позанавчальний час прагне не тільки відновити свою працездатність, вдосконалитись фізично, а й отримати всебічний розвиток, “виплеснути” активність, нереалізовану в аудиторний час. Студентству потрібно пропонувати заходи не тільки спортивного а й мистецького, розважального характеру.

Цікавий приклад відповідності характеру навантаження у роботі та дозвіллі розглядають американські вчені Дж. Фаір та Н. Спеірс. “...ті, у кого більшою мірою задіяна розумова діяльність повинні шукати таке хобі, як ігри, танці чи будь-які дії, що потребують застосування фізичної сили Таким чином, транспортуючи нервові навантаження в нижні частини мозку” [12, с. 302-303]. Такий напрям дозвілєвої діяльності молоді вищих технічних навчальних закладів відкриває для студентства можливість нереалізованих здібностей у навчальний час, розкутість у дозвіллі, оптимальну рекреацію у найбільш напружені навчальні дні. За нашими дослідженнями у Львівському факультеті Дніпропетровського національного технічного університету залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна (спеціальності “Вагони”, “Локомотиви”, “Організація перевезень та управління”, “Облік і аудит”, “Транспортний менеджмент”, “Будівництво залізниць”) у загальноосвітній школі займались бальними, народними та сучасними танцями від 25 до 80 (!) відсотків студентів.

На наш погляд, цікавими і актуальними є дослідження Г. Галайтатого з питань фізіологічної характеристики фізичної і розумової працездатності студентів. “Для того, щоб сформувані висококваліфікованого, здорового спеціаліста, здатного до нестандартного мислення, спроможного генерувати нові ідеї треба, щоб основні ланки інформаційно-пам’ятних процесів діяли швидко, диференційовано, щоб перехід у довготривалу пам’ять був повний, а асоціативні процеси влучно поєднували блоки інформації” [2, с. 2]. У практичних рекомендаціях вчений зауважує, що здоровим студентам потрібно розподіляти витрати часу на фізичні та розумові навантаження, дотримуючись пропорції 1 до 4 з метою покращення рейтингу успішності, показників фізичної і розумової працездатності. За навчальними програмами вищих технічних навчальних закладів обсяг фізичного виховання знижений до 2 годин у тиждень у перших трьох семестрах навчання. Відповідно стає актуальнішою дозвілєва діяльність студентства у позанавчальний час, що передбачає заняття спортом та спортивно-дозвілєвою діяльністю. За нашими дослідженнями в технічних університетах активність студентства у цьому напрямку сягає орієнтовно 25-30 відсотків.

Спостерігаючи за молоддю вищих технічних навчальних закладів у позанавчальний час, ми дійшли висновку, що за активністю у культурно-дозвілєвій діяльності студентську аудиторію можна поділити на декілька типів. Зокрема:

- 1) Активні у кожному випадку звідки б не йшли ідеї про дозвілля (від куратора, від студентських організацій).
- 2) Менш активні студенти, яких не цікавить якісний рівень знань, що є вищий від середнього. Найбільше у позанавчальний час їх цікавить отримання задоволення.
- 3) Недостатньо активні студенти, які завжди там де більшість, орієнтовані на педагога.
- 4) Студенти з малозабезпечених сімей і не можуть у стінах університету дозволити собі насичену позанавчальну діяльність.
- 5) Студенти які організовують дозвілля виключно самостійно за відповідними програмами:
 - учасники художньо-мистецьких неуніверситетських колективів;
 - спортсмени, які працюють за індивідуальними програмами;
 - особистості, які займаються індивідуально-мистецькою творчістю (поети-аматори, художники-аматори, винахідники, рукодільці);
 - активні читачі художньої літератури.
- 6) Усім незадоволені “опозиціонери”. Вони завжди пасивні та мотивують свою поведінку нестандартними запитами.

Хочемо припущення, що у позанавчальний час студентів повинні реалізовуватись програми синтезуючі культурно-дозвілєву і спортивну діяльність студентства. Ці програми повинні мати психологічну і педагогічну підтримку педагогів з фізичної культури і культурно-дозвілєвої діяльності, опиратись на творчу активність молоді. Реалізація виховного потенціалу дозвілля можливе лише за умови підготовки дозвілєвих заходів педагогом, що володіє з однієї сторони

необхідними знаннями зі специфіки дозвілля як соціально-культурного феномену і його функціональних механізмів, з другої сторони – здібностями, що дозволяють проектувати педагогічні знання, вміння і досвід для впровадження ефективної виховної діяльності у цій специфічній сфері.

Зарубіжний досвід.

Проаналізувавши організацію дозвілєвої діяльності у вищих навчальних закладах країн СНД, можна зазначити, що найефективніше вона проводиться у навчальних закладах Росії. Так, вищі навчальні заклади у містах західних районів Росії надають перевагу організації дозвілля студентів, створюючи клуби веселих і кмітливих. Інфраструктура дозвілля міст як Москви і Санкт-Петербургу, дозволяє студентам найцікавіше (порівняно з іншими) проводити своє дозвілля. Та здебільшого воно проходить у студентів вищого навчального закладу спонтанно і неорганізовано. Спонсоруються та підтримуються вищими школами, здебільшого технічного напрямку освіти, турніри з КВК.

У вищих навчальних закладах Сибірського регіону розвивається спортивне дозвілля молоді. У цьому активно працюють кафедри фізичної культури та студентські спортивні клуби. Адміністрація і педагоги сприяють в організації регіональних і міських спортивних дійств, внутрішніх змагань у вищих навчальних закладах. На прикладі Красноярського державного технічного університету, як типовому вищому технічному навчальному закладі цього регіону, ми розглянемо організацію дозвілля студентів. В цьому університеті: “Функціонують спортивні секції та оздоровчі групи з 21 виду спорту, безкоштовні пункти прокату лиж, ковзанів, клуби з хокею, боксу, підводного плавання. Регіональні команди майстрів з хокею «Сокіл», з регбі «Красний яр», з баскетболу «Снісей», створені на основі збірних команд технологічного університету.” [13, с. 2]

У вищих навчальних закладах Алтайського регіону проявляється схильність до всебічного розвитку студентів у формі художньої самодіяльності.

Вищі школи цих регіонів проявляють тенденцію до зміни назви культурно-освітнього клубу навчального закладу в “Студентський клуб”, “Молодіжний центр”.

Відношення студентства до свого вільного часу, педагогіка культурно-дозвілєвого процесу хвилюють не тільки педагогічні колективи вищих навчальних закладів але й дослідників дозвілля. Американський вчений Д. Келлі проводив опитування студентства вищих навчальних закладів. На запитання “Яку діяльність студента, на Вашу думку, завжди можна назвати дозвіллям”, студенти відповіли: “мрійництво”. За означенням, коли мрійництво знаходить якусь мету, воно стає спогляданням або плануванням у вільний час, що відповідає дозвіллю [11, с. 7]. Ми теж проводили опитування серед студентів Тернопільського технічного університету ім. І. Пулюя, Львівського державного аграрного університету (технічні спеціальності). На це ж запитання ми отримали наступні відповіді: змагання, ігри КВК, художня самодіяльність, походи в музеї та театри, масові гуляння та інше. Як бачимо, відповіді суттєво відрізняються.

З. Гіптерс досліджуючи творчу активність молоді у позанавчальний час, робить наступні висновки: “Творцем, як відомо, так само як інтелектуалом, не народжуються. Все залежить від того, які можливості надасть оточення, суспільство для реалізації того потенціалу, котрий тією чи іншою мірою властивий кожній людині” [3, с. 7]. Потрібні лише соціально-педагогічні умови для різних видів діяльності, використовуючи для цього різновидність спортивних секцій, широку сферу художньо-творчих колективів, заходи масового дозвілля студентства обираючи саме те заняття, до якого молода людина має хоч які-небудь здібності, зможе їх покращити і розкрити себе у діяльності.

Аналіз сьогоденного стану позанавчальної діяльності студентів вищих технічних навчальних закладів дозволив дійти висновку про невідповідність використання дозвілєвої діяльності студентів потенціалу дозвілля молоді, недостатнє використання можливості формування студентства у вільний час відповідно до завдань виховання у вищих закладах освіти.

Висновки

1. У вищих технічних навчальних закладах приділяється недостатня увага дозвілєвій діяльності студентства як складовій всього виховного впливу на молодь у навчальному закладі;
2. Дозвілля студентства майже не відповідає психофізичному навантаженню молоді у навчальний час;

3. Педагогічна організація дозвілля молоді вищих технічних навчальних закладів дозволяє ефективніше використовувати позанавчальний час за наявності творчої активності студентів.

Література

1. Воловик А., Воловик В. Педагогіка дозвілля: Підручник. – Х.: ХДАК, 1999. – 332 с.
2. Галайтатий Г.Д. Фізіологічна характеристика фізичної і розумової працездатності студентів з різним рейтингом успішності та фізичної підготовленості. Дис. ... канд. біол. наук. 03.00.13 – Львів, 1997. – 174 с.
3. Гінтерс З.В. Художня самодіяльна творчість студентів як засіб естетичного виховання майбутніх спеціалістів: метод. посібн. – Львів: Каменярь, 1998. – 144 с.
4. Данек К., Теплы З. Искусство отдыхать: Пер. с чешск. – М.: Физкультура и спорт, 1980. – 112 с.
5. Державна національна програма “Освіта” Україна ХХІ ст.” – 1994.
6. Кірсанов В.В. До визначення предмета рекреації в контексті педагогічних проблем дозвілля // Вісник Книжкової палати. – 2004. – №9 – С. 28 – 31
7. Петрова І.В. Дозвілля в зарубіжних країнах: Підручник. – К.: Кондор, 2005. – 408 с.
8. Піча В.М. Культура вільного часу. – Львів: “Світ”, 1990. – 237 с.
9. Сенека Луцій Антей Моральні листи до Луцілія (Пер. з латин. А. Содомора) – К.: Основи, 1995. – 603 с.
10. Стрельцов Ю.А. Культурология досуга: Учебное пособие. – М.: МГУКИ, 2003. – 296 с.
11. John R. Kelly Leisure – USA: Allyn & Bacon, 1996. – 436 p.
12. Phair J.T., Speirs N.R. Good Health. – Toronto: Ginn and company, W u., – 135 p.
13. Красноярский государственный технический университет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rgtu.ru>. – Загол. з екрану.

К ВОПРОСУ ДОСУГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ ВО ВНЕУЧЕБНОЕ ВРЕМЯ

Ольга НЕДЗВЕЦКАЯ

Киевский национальный университет культуры и искусств

Цель исследования состоит в выявлении сущности и основных засад организованного досуга студенческой молодежи в высших технических учебных заведениях.

Соответственно определенной мете было поставлено следующие **задания**:

- проанализировать и обобщить теоретико-методологические засады организации досуга студентов технических университетов;
- охарактеризировать сущность организации молодежного досуга высших учебных заведений технического направления образования;
- выявить педагогические приоритеты организованного досуга студентов высших технических учебных заведений.

Методы исследования. В соответствии с поставленными заданиями было использовано общенаучные теоретические и эмпирические методы: анализ документов, наблюдения, опрашивание.

Аннотация. В статье рассматривается организация внеучебной деятельности студентов высших технических учебных заведений на современном этапе. Значительное внимание уделено основным засадам формирования досуговых программ студенчества; формам досуга молодежи высших учебных заведений стран СНГ.

Ключевые слова: Студенчество, досуговая деятельность, свободное время, рекреация, высшие учебные заведения, спорт, просветительство, воспитательный потенциал.

TO THE QUESTION OF HIGHER TECHNICAL SCHOOL STUDENTS' LEISURE AND RECREATION OUTSIDE OF SCHOOL

Oľha NEDZVETSKA

Kyiv National University of Culture and Arts

Aim of the research is to discover the basis and the main principles of Higher Technical school students' organized leisure.

Tasks of the research:

- to analyse and generalize theoretical and methodological principles of Higher Technical school students' organized leisure;
- to characterize the nature of organized youth leisure of Higher Technical Schools;
- to reveal the pedagogical priorities of Higher Technical school students' organized leisure.

Methods of research: According to the set tasks general scientific theoretical and empirical methods such as documents analysis, observations and questioning were used.

The article deals with the Higher Technical Schools' students' leisure at the present stage. Considerable attention is paid to the principles of creating the of leisure programmes for students and youth leisure activities of Higher School Students in the Post Soviet countries.

Key words: studentship, leisure activity, spare time, recreation, Higher Schools, sport, enlightenment, educational potential.